

Historia est testis temporum, lux veritatis, Vita memoriae, magistra vitae, nuntia vetustatis. Istorija je prema Ciceronu, svjedok vremena, svetlost istine, život uspomene, učiteljica života, vesnik davnine.

Život uspomene, eto kako bismo ovaj put objašnjavali šta je film, pre svega. Kaže se da sretni narodi nemaju istoriju. Znači li to da nemaju ni slave ni umetnosti? Niti filma!

Zar opet da se sećamo Velsove sarkastične anegdote o talijanskom bojevanju i umetnosti a švajcars-

kim ku-ku časovnicima kao posledici vekovnog mira?

Da li se film, boreći se za čoveka i drukčiji svet, bori i za svet bez istorije? Ne. Jer bi u njemu nestala, ne bi bilo ni filma. Nestala bi potreba za njim! Na žalost, navikli smo da je istorija – krvoproliće, međutim, priželjkuje se dan u kome će povest biti graditeljstvo. Grifit je verovao da će u budućnosti istorija govoriti kroz film.

Nije neočekivano poređenje drame i izvesnog istorijskog događaja. Neminovnost algebre, drama-

turgija sna, arabeska neočekivanog mišljenja sve se to sreće i u filmu, i u zbivanju istorijsko zbivanju. I ovde je primenjivo je-ha-kju, dramaturško načelo radnje no-drame: ekspozicija, razvoj, klimaks (finale). Ali to ne znači da je dovoljno iseći komad sa platna istorije i propustiti ga kroz projektor. Reditelj mora u njega još da utisne i svoj udeo pobune i poezije.

Reditelj odlazi u prošlost po čoveka, da ga protumači. Film est magister vitae.

režija vremena – režija prostora

radoslav lazić

1. Režija nije ništa drugo negoli umetničko stvaranje u određenom vremenu i prostoru pomoću vreme/prostornih parametara.

2. U svakoj režiji vreme i prostor imaju vrednost što ga imaju vertikalna i horizontalna značenja koordinatnog sistema.

3. Reditelj režira ljude, pojave i predmete na sceni ili filmu u vremenu i prostoru tako što ih dovodi u odnose kroz dramske sukobe i scensku radnju, dajući im značenja u formi vreme/prostorne kompozicije predstave ili filma.

4. U svakoj svojoj režiji reditelj određuje kvantitet i kvalitet vremena i prostora tako što ga diferencira i suprotstavlja realnom ili irealnom vremenu i prostoru gradeći pozorišno ili filmsko vreme i prostor, režiju, vreme/prostor.

5. Dramska akcija ili radnja ostvorena aktantima je nosilac vreme/prostora koje tvori reditelj, najčešće zakonima tempo/ritma, režiju, režija i muzika su u organskoj saglasnosti.

6. Reditelj gospodar vreme/prostora, tempo/ritma, režiju svakog komponovanja pozorišne umetničke predstave ili filmskog umetničkog dela.

7. Režija je, pre svega, ispunjavanje praznog prostora ljudima i predmetima, čija se pojava ostvaruje u tri dimenzije. Otuda se o režiji može govoriti kao režiji dužina, režiji širina i režiji visina.

8. Režija vremena i prostora je oblikovanje beskonačnog i kontinuiranog sleda trenutaka bez početka i kraja. Pa ipak, reditelj je tvorac svih početaka i svih krajeva svojih predstava i svojih filmova u vreme/prostoru.

9. Režija vreme/prostora znači režiju sveta kao nošioca značenja.

10. Režija drame je stvaranje vreme/prostornih parametara na osnovu partiture dramskog, umetničkog dela, čiji je tvorac dramski autor, a koji je svoje delo stvarao po zakonima vreme/prostornih parametara svekolike stvarnosti i stvarnosti žanra svoga umetničkog dela. Reditelj od stvarnosti dela i stvarnosti svog vreme/prostora režira predstavu ili film kao umetničko dramsko delo.

11. Režija drame podrazumeva vreme/prostornu radnju u kojoj se pokazuje život ljudi sukobljenih međusobno ili s predmetima ili s idejama uvek kao sadašnja akcija, *in statu nascendi*, koja se dešava pred očima gledalaca ili ušima slušalaca.

12. Režija filma znači režiju filmske celuloidne trake presvučene osetljivom na svetlost emulzijom po kojoj reditelj beleži svet svojih snova i vreme/prostor stvarnosti viđenih objektivom okom kamere.

13. Režirati operu znači striktno upozoravati ono što je notno zapisano, muzičku partituru i njen vreme/prostor.

14. Režirati radiofonsko umetničko delo znači postavljati u prostor »radijuse – zrake« tonskih predstava u vremenu i prostoru koji se emituju putem proizvodnje zvučnih oscilacija i koje pojačane elektromagnetnim talasima kroz etar i preko radiofonskih pojačivača dopiru do nas kao »teatar za uho«.

15. Režija televizijskog umetničkog dela podrazumeva režiju stvarnosti vreme/prostora »viđenu« s više kamera istovremeno i više mikrofona »slušanu« i kao vreme/prostorna rediteljska kompozicija istovremeno ili u ponovljenom vremenu putem elektromagnetnih talasa kao gledanje na daljinu upućena homo vidensu.

16. Režija lutka u teatru lutkarstva jeste komponovanje i dekomponovanje vreme/prostora u kome lutkarski objekti animirani rukama, nogama ili telom i glasom glumaca-animatora i zahtevima organike režije ostvaruju svet scenske poezije u vremenu i prostoru. Režija marioneta jeste ostvarivanje apso-

lutne režije u kojoj je reditelj demijurg, a njegova predstava metafizička magija.

17. Rečju, reditelj je tvorac celine scenskog ili filmskog vreme/prostora, a njegovo stvaranje – čini režije u vremenu i prostoru, čiji su rezultati predstava pozorišta, filma, radija ili televizije.

18. Režija stvarnosti univerzuma pripada stvaranju kosmičkog vremena i prostora od minus beskonačnog do plus beskonačnog.

19. Režija zemaljskog vremena i prostora pripada svetu prirode.

20. Režija dramskog vremena i dramskog prostora pripada dramskom autoru, pa s pravom može govoriti o stvaranju dramskog dela kao svojevrсноj »pre-režiji«.

21. Režija scenskog i filmskog vremena i prostora pripada reditelju tvorcu predstave ili filmskog umetničkog dela.

22. Neponovljivost vreme/prostora u recepciji režijskog umetničkog dela označava život i smrt režije kao umetnosti. Samo jednom postoji režija!

23. Svaka nova režija predstavlja za reditelja istinsko traganje za novim principima stvaranja vreme/prostornih parametara. Režija uvek tvori novo vreme i novi prostor su i generis. Otuda možemo o režiji govoriti kao o generičkom fenomenu što se uvek ponovo rađa. To rediteljsko radanje uvek postoji na partituri drame, kroz telo glumca, scenski prostor i vreme gledaoca i njegovog prijema u doživljaju vreme/prostora.

24. Režija od vremena i prostora rađa svoje umetničko vreme/prostor slično onome što čini dramski autor u stvaranju dela ili glumac svojim psihofizičkim bićem u datom vreme/prostoru. Od stvarnog vremena i prostora reditelj, dakle, stvara svoju predstavu ili filmsko umetničko delo, upravo zakonima vreme/prostorne generike.

Rečju, svekolika umetnost, kao što je to i život sam, jeste delo vremena i prostora. Otuda se o režiji s pravom može govoriti da odista koincidira principima stvaralačke prirode, života samog.